

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים ה'-ו'

פרק ה'

הכרם והיין, השוזרים את הפרק לכל ארכו היוו ענף כלכלי מרכזי בממלכת יהודה של ימי ישעיהו. ההמחשה באמצעות דימויים אלה סייעה לשומעים להבין ולהזדהות עם דברי הנביא. במשל הכרם (א-ז) מנסה הנביא באמצעים רטורים מגוונים לקרב את קהל שומעיו לאכזבתו העמוקה של הקב"ה מהם ולענשם הקרב. לאחר המשל מופיעות שרשרת של נבואות הפותחות במילה "הוי" ומתארות את חוסר האבחנה בין טוב לרע ששורר בממלכת יהודה בסגנון שנע בין תוכחה לקינה. בסיום הפרק מנבא ישעיהו את בואו הצפוי של האויב הגדול מכולם. האויב האשורי עדיין אינו מזוהה בשמו, רק צילו המאיים מתקרב לממלכת יהודה.

1 הנביא מושך את קהל השומעים באמצעות שימוש במשל, שימו לב למעברים בין משל ונמשל בפסוקים. מיהו הדוד? מיהו הידיד? מי נשפט ומי שופט? מתי הופכת השירה לצעקה?

2 המשל עוסק באכזבה העמוקה של הקב"ה מעמו והשורש קו"ה חוזר בו שלוש פעמים. שימו לב לפירוט כל שלבי הפעילות החקלאית והעמל הרב המושקע בכרם ונסו לחשוב כיצד ענשו של הכרם משאיר פתח לתקווה.

3 בשש קריאות "הוי" מוכיח הנביא את חברת השפע המושחתת של ימי עוזיהו, ומאיים עליהם בעונשים של מידה כנגד מידה. שימו לב להופעות הכרם והיין בתוכחה, כיצד היין והשכרות משקפים אבדן דרך באופנים שונים?

4 שימו לב למאפיינים העל אנושיים של הגוי הבא מרחוק. מדוע לדעתכם הנביא אינו מזהה אותו בשמו?

פרק ו'

בפרק ו', המשמש גם כהפטרה לפרשת יתרו, הופך הנביא לחלק מפמליה של מעלה, ומתנדב לשליחות שהיא אחת החידות הקשות בספר. "השמן לב העם הזה" - האם נשלח הנביא להקשות את לב העם? כיצד ניתן להבין שליחות זו? לאחר מחאתו-זעקתו של הנביא "עד מתי" נותן הקב"ה שביב של תקווה לעם העומד להפגע אנושות מן הכיבוש האשורי בדמות הבטחה שבסופו של דבר תוותר שארית שתהווה זרע קודש וממנה ישוב ויצמח העם.

5 הפרק נפתח בכותרת המתארת זמן והתרחשות. לעומת מלך בשר ודם שמת (או מצטרע, לפי חלק מהפרשנים), מתואר מלך מלכי המלכים במלוא כבודו ועצמתו. שימו לב לפרטים המקשרים בין המציאות של מטה לבין המציאות של מעלה: משרתי ה' המקדשים אותו, המזבח והעשן, תנועת אמות הסיפים. מה הופך את הנביא לאחד מפמליה של מעלה? השוו לירמיהו א', ד-ט.

מתן וימן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

• טל': 02-5944555 • perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

6 הפרק מתחלק לשתי פסקאות ברורות באמצעות המילים "ואראה" (א), "ואשמע" (ח) ובתוכן תגובותיו של הנביא "ואומר" (ה, ח, יא) נסו לחשוב במה יוצאת דופן תגובתו השניה של הנביא "עד מתי" (יא), כיצד היא עומדת ביחס לשליחות אליה נשלח בפסוק ח?

7 כיצד ניתן להבין את השליחות להשמין את לב העם? נסחו לעצמכם את הקושי התיאולוגי שמעלה שליחות זו. בחנו את תשובותיהם השונות של רש"י ורמב"ם לפירוש הפסוקים.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ו הלכה ג: ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו ויעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו 'השמן לב העם הזה' וגו'... כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא, לפיכך כתוב בתורה 'ואני אחזק את לב פרעה', לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו ...

רש"י ישעיהו ו' ט-י: שמעו שמוע - אני אומר לכם שמעו שמוע, ואתם אין אתם נותנים לב להבין. וראו ניסים שעשיתי לכם ואינכם נותנים לב לדעת אותי: השמן לב העם הזה - כמו "הכבד את לבו" (שמות ח') לשון הלוח פעול לבם הלוח והשמן ואזניו הולכים הלוח והכבד משמוע... פן יראה בעיניו - נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאים שהם יראים שמא יוטבו בעיניהם דבריו ויבינו בלבם וישבו אלי והיא רפואתם.

8 שאלת הרחבה והעמקה: ניתן להבין את שליחותו הקשה של ישעיהו להשמין את לב העם, על רקע האירועים המתוארים במל"א כ"ב. שם נותן מיכיהו בן ימלא הזדמנות אחרונה לאחאב בכך שהוא מגלה לו את התכנית האלקית להובילו לקרב אבוד. נסו להשוות בין המתואר שם לשליחות ישעיהו בפרקנו.

הרחבה

התקווה שנכזבה מופיעה לאורך משל הכרם. בשיאו של המשל עומדת שאלתו-זעקתו של בעל הכרם "מדוע קוויית", בעל הכרם שואל את עצמו מדוע תלה תקוות כה רבות בכרם זה, שהובילו אותו להשקעה הגדולה ולאכזבה המרה. אולם ביחסי הכרם ובעל הכרם נשאר פתח לתקווה. הכרם ננטש אך לא נעקר, הגדרות מוסרות, בעלי החיים מורשים לפגוע בו, השמיים אינם ממטירים עליו, העבודות הנחוצות לא נעשות אבל אין עקירה של הכרם והחלפתו בגידול אחר. נטישה זו, למרות תוצאותיה הקשות, משאירה אפשרות לחזרה ולתיקון. את הדרך לתיקון ניתן לראות במזמור תהילים פ' המהווה משל נגדי למשל הכרם. במזמור מתפלל עם ישראל על פקידה מחדש של הגפן שננטשה.

(ט) גִּפְן מִמְצָרִים תִּסְיַע תִּגְרֹשׁ גוֹיִם וְתִטְעֶנָּה:

(י) פְּנִיחַת לְפָנֶיהָ וְתִשְׂרֹשׁ שְׂרָשֶׁיהָ וְתִמְלֵא אֲרָץ:

(יא) כְּסוּ הָרִים צֵלָה וְעֲנַפֶּיהָ אֲרָזִי אֶל:

(יב) תִּשְׁלַח קִצְרֶיהָ עַד יָם וְאֶל נְהַר יוֹנְקוֹתֶיהָ:

(יג) לְמַה פִּרְצֶתָ גְדִרֶיהָ וְאָרוּהָ כָּל עֵבְרֵי דָרְךָ:

(יד) יִכְרַסְמֶנָּה חֲזִיר מִזֵּער וְזִיז שְׂדֵי יִרְעֶנָּה:

(טו) אֶל־לֵהִים צָבָאוֹת שׁוֹב נָא הִבֵּט מִשָּׁמַיִם וְרָאָה וּפְקַד גִּפְן זֹאת:

(טז) וְכִנְהָ אֲשֶׁר נִטְעָה יִמְיֶנְךָ וְעַל בֵּן אֲמַצְתָּהּ לָךְ:

(יז) שְׂרָפָה בְּאֵשׁ כְּסוּחָהּ מִגְעַנְתָּ פָּנֶיךָ יִאבְדוּ:

(יח) תִּהְיֶה יָדְךָ עַל אִישׁ יִמְיֶנְךָ עַל בֶּן אָדָם אֲמַצְתָּ לָךְ:

(יט) וְלֹא נִסּוּג מִמֶּנָּה תִּחְיֶנּוּ וּבִשְׂמֶיךָ נִקְרָא:

(כ) ה' אֶל־לֵהִים צָבָאוֹת הִשִּׁיבֵנו הָאֵר פָּנֶיךָ וְנִגְשָׁעָה:

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לישיעיהו פרקים ה'-ו'

פרק ה' (ב) **וַיִּעְזְקֶהוּ:** להקיף בגדר או להסיר אבנים גדולות. **וַיִּסְקְלֶהוּ:** הוצאת אבנים קטנות. **וַיִּטְעֵהוּ שָׂרָק:** נטיעת גפן משובחת שיינה אדום. **וַיִּבְנוּ מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ:** לשמירה על הכרם והענבים. **וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:** ענבים המתיבשים לפני שהם מבשילים, או קשים וחמוצים.

(ה) **הָסֵר מְשׁוֹכְתּוֹ וְהָיָה לְבָעֵר:** הסרת גדר הקוצים כך שהצאן ירעו בכרם ויאכלו את הגפנים והענבים. **פָּרַץ גְּדֵרוֹ וְהָיָה לְמִרְמָס:** פריצת גדר האבנים כך שהבהמות ירמסו ברגליהן את הכרם.

(ו) **וְאֲשִׁיתָהוּ בְּתָה:** אהפוך אותו לאיזור נטוש ובלתי מעובד.

(ז) **וַיָּקֹוּ לְמִשְׁפָּט וְהָיָה מִשְׁפָּח:** המשפח הוא עיוות המשפט.

(ח) **הוּי מַגִּיעֵי בַיִת בְּבֵית:** מקרבים בתיהם זה לזה וכך גוזלים קרקע העניים. **שָׂדֵה בְּשָׂדֵה יִקְרִיבוּ עַד אָפֶס מְקוֹם:** שאין מקום לעני לישב. **וְהוֹשַׁבְתֶּם לְבַדְכֶם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:** העשירים שואפים לשבת לבדם, ללא מפריעים.

(ט) **אִם לֹא בָתִּים רַבִּים לְשִׁמָּה יְהִיו גְּדֻלִים וְטוֹבִים מֵאִין יוֹשֵׁב:** הבתים הגדולים יהפכו לשממה, ויתרוקנו מיושביהם.

(י) **כִּי עֲשֶׂרֶת צְמִדֵי כֶּסֶף יַעֲשׂוּ בֵּית אַחַת:** שטח גדול הנחרש במשך יום ע"י צמד בקר יניב "בת" מידת נפח קטנה של יין. **וְזָרַע חֲמֹר יַעֲשֶׂה אֵיפָה:** זרע בכמות שאמורה להניב חומר (עשר איפות) יניב איפה אחת בלבד.

(יג) **וְכַבֹּדוֹ מִתֵּי רַעַב וְהִמוֹנוֹ צַחָה צָמָא:** הנכבדים יהיו מזי רעב וההמונים יגוועו בצמא.

(יז) **וַיִּרְעוּ כְּבָשִׂים כְּדָבָרָם וְחֲרִיבוּ מַחִים גְּרִים יֹאכְלוּ:** העיר תחרב וירעו בה כבשים, הרועים (גרים, שבאים לגור) יהנו מחרבות בתי עשירי יהודה.

(יח) **הוּי מִשְׁכֵּי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשּׂוֹא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה:** המביאים על עצמם את העוון, מושכים בחבלים ובעבותות את עגלת חטאיהם העמוסה.

(יט) **הָאֲמָרִים יִמְהָרוּ יַחֲשֶׂה מַעֲשָׂהוֹ לְמַעַן נִרְאֶה וְתִקְרַב וְתִבּוֹאָה עֲצַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וְנִדְעָה:** שומעי הנביא מתגרים בו ועונים על תוכחותיו - אדרבה, יבואו הפורענויות מהר, ונראה שאכן צדקת. תגובה של עזות פנים וזלזול מוחלט בדבר ה' ובכוחו.

(כד) **לָכֵן כָּאֵכָל קֵשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ וְחֲשֵׁשׁ לְהִבָּה יִרְפָּה:** לכן יענשו ויכלו כמו שאוכלת האש את הקש, והלהבה את העשבייה (החשש). **שָׂרְשָׁם כַּמֶּקֶי יְהִיָּה וּפְרָחָם כְּאַבְקֵי יַעֲלָה:** שרשם יקרב והפרח יתפורר.

(כה) **וְתִהְיֶינָה נִבְלָתָם כְּסוּחָה בְּקֶרֶב חוּצוֹת:** פגריהם יושלכו בחוצות.

(כט) **וַיִּנְהָם וַיֹּאחֲזֵ טָרֶף וַיִּפְלִיט וַאֲיִן מִצִּיל:** האויב יטרוף כמו אריה, אבל גם את מה שישאר לפליטה לא יהיה מי שיציל.

(ל) **וַיִּנְהָם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא כְּנִהֲמַת יָם וְנִבֵּט לְאָרֶץ וְהָיָה חֲשָׁן צָר וְאוֹר חֲשָׁן בְּעֵרִיפִיָּה:** לבסוף גם האויב יבוא על ענשו, הקב"ה ינהם עליו כנהמת הים, ושמיו יחשיכו.

פרק ו' (א) **וְשׁוּלְיוֹ מְלֵאִים אֶת הַהֵיכָל:** שוליו- שולי בגדיו.

(ד) **נְדָמִיתִי:** ניתן לפרש נדמתי, דממתי ולא הצטרפתי לקריאת השרפים. יש מפרשים נכרתתי- נתחייבתי מיתה.

(י) **וְעֵינָיו הַשַּׁע:** סגור, עצום את עיניו.

(יא) **עַד אֲשֶׁר אִם שָׂאוּ עֵרִים מֵאִין יוֹשֵׁב:** הערים יתמוטטו, יחרבו ויתרוקנו מיושביהן.

(יג) **וְעוֹד בָּה עֲשִׂרִיָּה וְשִׁבְּה וְהִיָּתָה לְבָעֵר כְּאֵלֶה וְכָאֵלֶן אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָת מִצְבַּת בָּם זָרַע קְדָשׁ מִצְבָּתָה:** תשאר עשירית מהעם, וגם היא תבער שוב, ותהיה כמו אלה ואלון שנכרתים ומושלכים בצד הדרך. אלא שגם מהגזע הכרות (מצבת) יכול לצאת חומר שיצמיח מחדש את זרע הקודש.